

LA NEW BABYLON

Constant va dedicar gairebé vint anys de la seva vida, del 1956 al 1974, a desenvolupar la *New Babylon*, un projecte d'utopia social i urbana. L'artista va crear un extens conjunt de maquetes, plànols, dibuixos i collages, a més d'un ampli discurs teòric, on mostrava unes estructures gegants, superposades al nivell del sòl i connectades entre elles tot formant una xarxa que s'estenia pels cinc continents. Aquí hi viurien els *homo ludens*, els ciutadans de la societat del futur, alliberats del treball productiu i dedicats al nomadisme i a la creació constant.

El projecte és fruit d'un moment de plena confiança en el progrés i alhora beu de diverses referències i fonts d'inspiració: els diferents corrents de les avantguardes artístiques del primer terç del segle xx; la vida lliure, nòmada i dedicada a l'art del po-

ble gitano o la informalitat de les runes de la postguerra. Així mateix, la col·laboració de Constant amb la Internacional Situacionista, grup d'artistes, arquitectes i teòrics que contemplaven un entorn urbà basat en situacions, vivències i derives urbanes, també va ser determinant per a la formalització de la *New Babylon*. De fet, inicialment el projecte s'anomenava *Dériville*. El nom de *New Babylon* el va suggerir Guy Debord el 1960.

Aquest projecte de ciutat en xarxa era un laberint dinàmic, de grans espais oberts al deambular lliure, inspiradors per a l'activitat lúdica i creativa i, per tant, en canvi constant i, en essència, efímers.

D'aquesta manera, la *New Babylon* és una crítica contundent al capitalisme i a la planificació rígida del funcionalisme de la reconstrucció europea i, al mateix temps, esdevé un manifest per a una nova manera de viure.

Cal situar la *New Babylon* de Constant en el context dels anys cinquanta i seixanta europeus, en què, després dels horrors de les dues guerres mundials, la reconstrucció física, econòmica i social i el ràpid progrés científic i tecnològic permeten, en primer lloc, consolidar l'estat del benestar i, següentment, imaginar utopies futures en forma de societats avançades, les quals superarien el capitalisme i durien la humanitat a una vida de plenitud.

El Maig de 1968 és el punt àlgid del situacionisme i la resta de moviments contestataris i alternatius de l'època i, alhora, l'inici del seu declivi. De manera més general, tal com bé esdevé el moment de pèrdua de la innovació i de renúncia a les utopies que havien en caracteritzat la joventut d'aquells anys en el món occidental. La crisi del petroli dels 1973 és la sentència de mort definitiva d'aquests moviments. Del hippisme al punk, de l'estiu de l'amor a «No future», de la *plage* a la *catastrophe* eren només cinc anys. A partir d'aquí, la següent crisi del petroli, l'any 1991; l'esfondrament de la crisi del petroli, l'any 1999; l'esfondrament de

del bloc comunista, amb la caiguda del Mur de Berlín l'any 1989 com a moment més simbòlic; la ràpida globalització capitalista i els cada vegada més evidents senyals de col·lapse ambiental han fet desaparèixer les esperances en mons utòpics però, en canvi, han provocat el (re)sorgiment de models alternatius a un sistema en caiguda lliure.

constant afirmava: «Jo no soc dissenyador, sinó un mer provocador. Em limito a fer suggeriments. El que s'ha definit és el concepte de *New Babylon*, no la seva forma física». Així, la *New Babylon*, que sota la forma d'una *Gesamtkunstwerk* (obra d'art total) proposa la construcció d'una nova societat i d'un món nou i millor, constitueix un fantàstic exercici de «provocació mental» que ens permet entendre i repensar el nostre present i el nostre futur.

**CONSTANT
NIEUWENHUIJS**

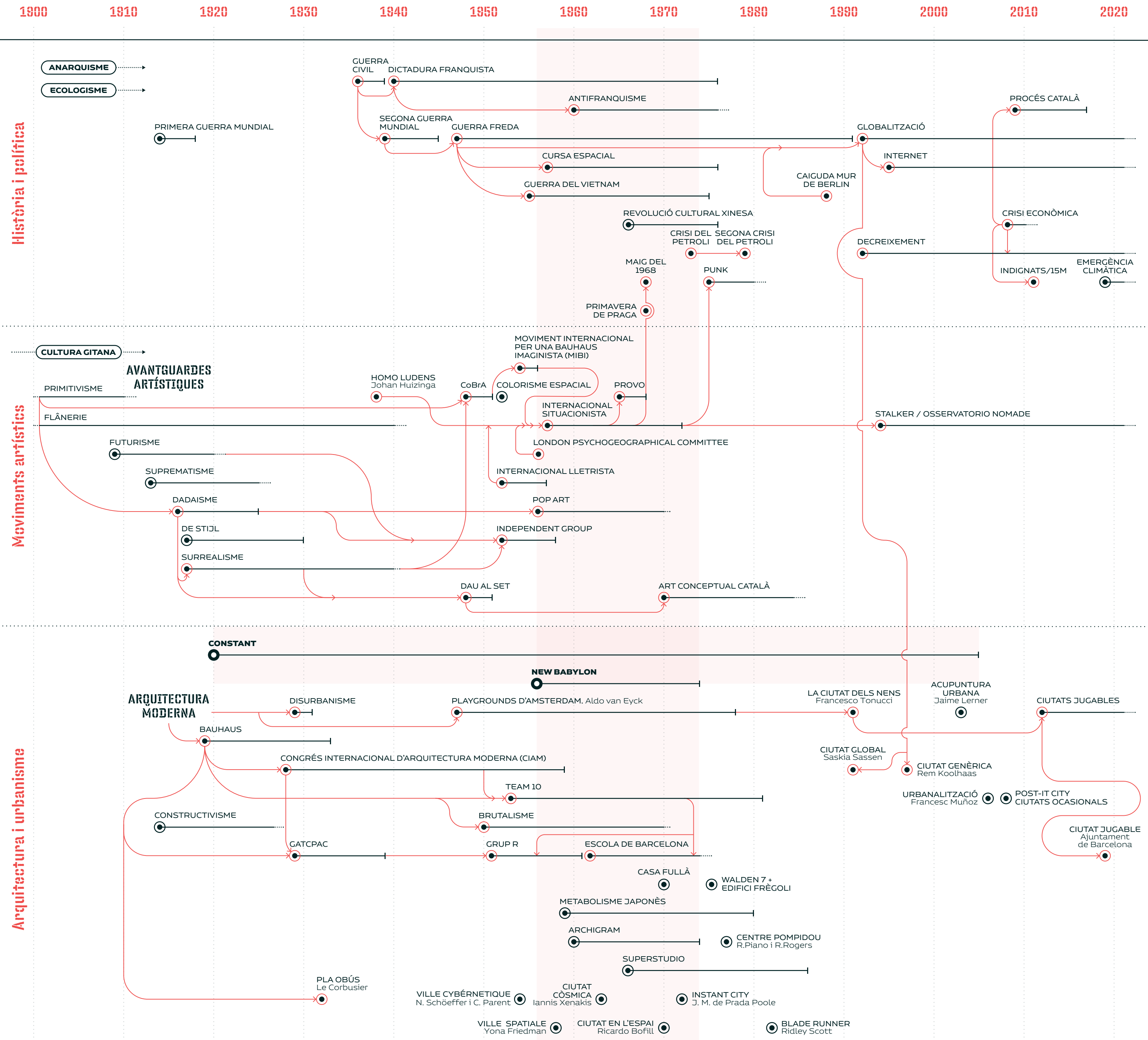
Amsterdam, 1920 - Utrecht, 2005

Constant Nieuwenhuys estudia arts plàstiques a la Rijksakademie d'Amsterdam entre 1939 i 1942 i després, durant la Segona Guerra Mundial, viu amagat per evitar el servei obligatori als camps de treball nazis.

passada la guerra, junt amb altres artistes de Copenhaguen, Brusselles i Amsterdam, funda el grup CoBrA (1948-1951), el qual aposta per l'experimentació, l'espontaneïtat i l'absoluta llibertat creativa i té com a referents l'art primitiu, els dibuixos realitzats per infants i bojos i la trajectòria d'artistes com Joan Miró o Paul Klee. Més endavant s'associa amb la Internacional Surrealista i el Situacionista (1957-1972), moviment que qüestiona la societat capitalista i que, mitjançant accions com les derives urbanes (recorreguts no planificats) i els mapes psi-

geogràfics resultants, reivindicà l'espai públic com a lloc de creació cultural i acció política. Tot i que ben aviat se'n desmarcà, la seva col·laboració amb els situacionistes és determinant per a la formalització de la *New Babylon* (1956-1974), el seu projecte més ambiciós i, alhora, el més reconegut per la seva imaginativa aportació a la reflexió social i urbana.

D'altra banda, Constant va ser un enamorat del flamenc i la guitarra espanyola, que tocava, i va viatjar a Sevilla en diverses ocasions (1955, 1958, 1962, 1964, etc.). En canvi, tot i haver fet un plànol de Barcelona amb les estructures de la *New Babylon* superposades, sembla que la seva relació amb la capital catalana va ser escassa. No obstant, sí que va venir el 1996 quan el MACBA va organitzar l'exposició «Situacionistes. Art, política i urbanisme», on la *New Babylon*, representada per maquetes, dibuixos, plànols i textos, s'erigia en una de les obres protagonistes.

LA NEW BABYLON I BARCELONA

Entre 1962 i 1963, Constant imagina com la *New Babylon* es podria desenvolupar sobre diverses ciutats europees (Amsterdam, Rotterdam, La Haia, Brusselles, París, Múnic, Sevilla...) i elabora plànols on mostra aquestes superposicions urbanes. També en fa d'altres on projecta la *New Babylon* per sobre de territoris sencers com Holanda o la regió del Ruhr.

Un dels plànols que també crea el 1963 és de Barcelona i, sobre un mapa turístic de la ciutat, hi mostra diverses superestructures (o sectors, tal com les anomena) de la *New Babylon* que cobreixen determinats barris i que s'estenen més enllà de l'urbs construïda. La xarxa neobabilònica se superposa a gairebé tot l'Eixample i el Poblenou i es ramifica en tres brancals «verticals» al voltant dels eixos Entença + Major de Sarrià,

EL TEMPS DE LES UTOPIES HA QUEDAT ENRERE. NEW BABYLON ÉS LA IDEA D'UN MÓN POSSIBLE, D'UN MÓN DE L'ÉSSER HUMÀ PRESENT I FUTUR.

Constant Nieuwenhuys, juliol 1966
Noord-Hollands Archief / Fotoburo de Boer

Passeig de Sant Joan + Torrent de les Flors i Bilbao + Navas + Passeig Maragall. L'encaïmentament de sectors insinua una prolongació per connectar amb la resta del món a través de les dues sortides naturals de la plana de Barcelona: les valls del Llobregat i del Besòs. Finalment, tot repetint la mateixa estratègia que planteja per a les altres ciutats, les superestructures eviten situar-se sobre el centre històric —Ciutat Vella—, de teixit urbà laberíntic ben apreciat pels situacionistes, i sobre els parcs i turons de la ciutat, espais verds d'oci i esbarjo ciutadà. En canvi, un sector sembla apropiar-se a Montjuïc fins a superposar-s'hi parcialment, mentre que un altre s'acosta a Collserola, com si s'hi recolzessin per apropar els *homo ludens* a la muntanya.

BARCELONA, ANYS SEIXANTA

Si bé als països de l'Europa occidental, passada la Segona Guerra Mundial, la llibertat democràtica, l'estat del benestar i un progrés imparabre permeten imaginar futurs ideals, al nostre país, sota el pes de la dictadura franquista, la situació és ben diferent.

Les lluites i les esperances estan focalitzades a millorar les condicions de vida i a recuperar les llibertats i els drets arrabassats. Barcelona arriba a finals dels anys cinquanta amb unes 20.000 barraques, on viuen gairebé 100.000 persones —prop del 7% de la població de la ciutat—, en barris on a la precarietat constructiva s'hi afegeix la manca de serveis bàsics (clavegueram, aigua, electricitat...).

L'any 1959 s'aprova el Pla Nacional d'Estabilització Econòmica, el qual suposa el final de l'aïllacionisme autàrquic del país i l'obertura al mercat lliure occidental. L'economia es transforma i la indústria es diversifica i necessita més mà d'obra.

Així, durant la dècada dels seixanta, Barcelona rep nous immigrants, procedents principalment del sud i de l'oest de la Península, els quals fan augmentar la població total de la ciutat d'1.560.000 habitants el 1960 a 1.750.000 el 1970. I, tot i que el 1958 s'havia aprovat el Pla d'urgència social, el qual incentivava la construcció de grans polígons d'habitatge de promoció pública als barris perifèrics, aquesta mesura no és suficient: el 1974 encara hi ha gairebé 1.500 barraques a Barcelona, i molts barris de nova construcció segueixen amb importants mancances en equipaments i serveis públics.

En paral·lel a aquesta crisi social i habitacional, el canvi de dècada entre els cinquanta i els seixanta veu l'aparició d'importants moviments i iniciatives que, des de diferents àmbits —obers, estudiantils, veïnals i culturals—, reclamen millors condicions de vida, expressen la seva oposició al franquisme i lluiten per recuperar tant la democràcia, les llibertats i els drets com la cultura catalana. En són una mostra les primeres protestes estudiantils (1957); l'aparició de la Nova Cançó (1959); la creació de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (1960); el naixement de les revistes *Serra d'Or* (1959) i *Cavall Fort* (1961), de les editorials Club Editor (1959) i Edicions 62 (1962) i de les discogràfiques Edigsa (1961) i Concèntric (1964); la fundació d'Òmnium Cultural (1961) i l'obertura del Museu d'Art Contemporani (1960) i de l'escola de disseny Elisava (1961).

Aquesta energia i vitalitat continua i es diversifica a mitjans dels seixanta: neix l'Associació de Mestres Rosa Sensat (1965), es crea el Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (1966) —fet que desemboca en la Caputxinada i La Taula Rodona—, s'obren La Cova del Drac (1965) i Bocaccio (1967) —lloc de trobada predilecte de la *Gauche Divine*—, apareix el Grup de Folk (1967) i es funda l'Escola Eina (1967).

En l'àmbit de l'arquitectura, alguns joves arquitectes fan propostes clarament innovadores que, a través de projectes d'edificis d'habitatge col·lectiu, plantegen noves formes d'habitar i de viure en comunitats intencionadament diverses.

La **Casa Fullà** (Gènova, 27/1966-1970), de Lluís Clotet i Òscar Tusquets, ho fa tot propasant una gran varietat de pisos (de símples a quàdruplexs) i espais de convivència vinculats a l'entrada i als accessos als habitatges.

Amb una dimensió molt més gran, el **Walden 7** (Sant Just Desvern/1970-1975), del Taller d'Arquitectura, organitza 446 habitatges, espais comunitaris, comerços, terrasses i piscines en un complex laberint tridimensional entorn de cinc grans patis interiors interconnectats. El conjunt és tan variat i ple de sorpreses com els nuclis medievals o les casbes àrabs i alhora es concep com a edifici-ciutat aïllat a la manera de les *unités d'habitation* de Le Corbusier, dos aspectes que el vinculen directament amb la *New Babylon* de Constant.

Finalment, l'edifici **Frègoli** (Madràzo, 54-56/1970-1975) pretén oferir, segons l'arquitecte Esteve Bonell, «habitatges no convencionals per a gent no convencional» mitjançant dúplexs rics en relacions visuals entre espais que, a més, desafien la normativa del moment. Tots tres projectes es van convertir, a finals del franquisme, en símbols de modernitat i contracultura on van viure diversos artistes, arquitectes i intel·lectuals.

Així, Barcelona viu els seixanta entre l'efervescència política, social i (contra)cultural, també en el món de l'arquitectura, i el *desarrollismo* urbanístic salvatge, dos factors que la transformaran de dalt a baix per sempre més.

LA NEW BABYLON SEGONS CONSTANT

«És una utopia social? Un disseny arquitectònic urbà? Una visió artística? Una revolució cultural? Una conquesta tecnològica? Una solució als problemes pràctics de l'era industrial? Cadascuna d'aquestes qüestions toca un aspecte de *New Babylon*.»

«La *New Babylon* no és una utopia. Les utopies són sempre la idealització d'una societat existent. En la utopia s'expressa la falta d'esperança de l'ésser humà de millorar el seu estat i fer complir els seus desitjos.

»Les utopies són sempre estàtiques i immutables, les utopies sempre són dictadures en les quals tota idea de llibertat es converteix en amenaça.

»La utopia és per essència enemiga de la cultura, que és joc amb la realitat i la seva transformació permanent, mentre que en un estat ideal estàtic no hi ha espai per al joc.»

«Hem de creure en l'èxit de la revolució per apostar per ella i començar la preparació d'una cultura futura, desitjable.»

«Per transformar la societat cal, sobretot, imaginació.»

«El contrari d'una societat utilitarista és una societat lúdica, en la qual l'ésser humà, alliberat per l'automatització del treball productiu, es troba per fi en condicions de desenvolupar la seva creativitat.»

«Si algun dia l'enorme potencial creatiu de les masses desperta i es posa en marxa, això que avui anomenem "art" perdrà tot el seu significat.»

«Podem concebre una educació dirigida al desenvolupament de la creativitat? Podem dubtar-ne, i preguntar-nos si qualsevol forma d'educació, o el que entenem per educació, no és limitativa, si la seva funció principal no consisteix a restringir la llibertat.»

«L'*homo ludens* prescindeix de l'educació. Aprèn jugant.»

«Una societat lúdica només pot ser una societat sense classes.»

«En una societat on deixa d'existir la lluita per la supervivència, la competència desapareix, tant pel que fa a l'individu com pel que fa al grup. Les barreres i les fronteres també desapareixen.»

«La *New Babylon* no s'atura enlloc, ja que la Terra és rodona.»

«El nomadisme modern del cap de setmana i del turisme de vacances és un símptoma evident del ressorgiment de la pulsio per la vida errant.»

«No es tractarà d'extraviar-se en el sentit de "perdre's", sinó en el sentit més positiu de "trobar camins desconeguts".»

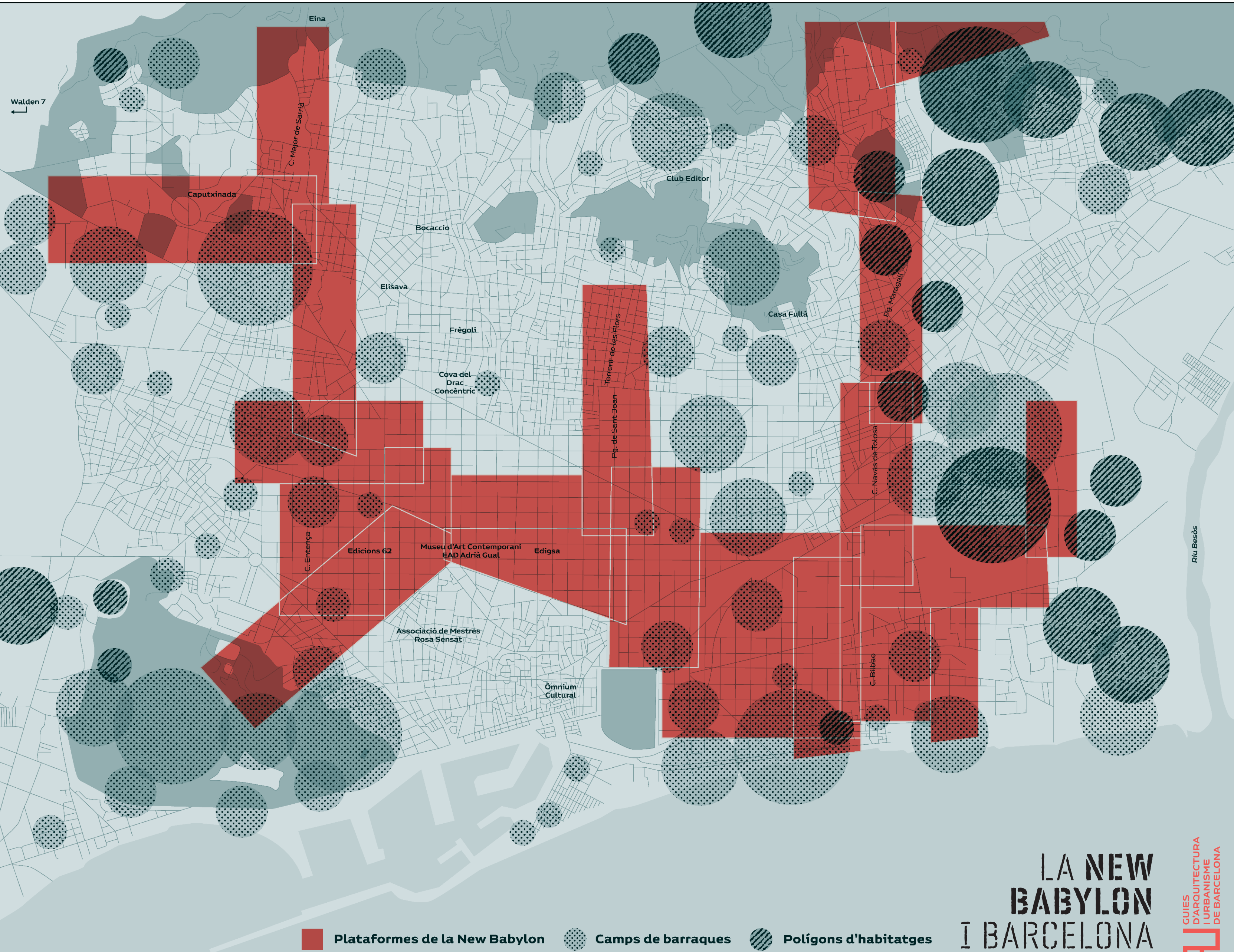
«El sector és l'element més petit, la unitat de base de la xarxa de *New Babylon*, una de les baules de les cadenes que formen.»

«Un sector és un esquelet amb una dominant horitzontal que s'estén fins a una superfície de 10 o 20 hectàrees, a uns 15-20 metres per sobre del sòl. La seva alçada total se situa entre 30 i 60 metres. Al seu interior, un o diversos nusos fixos agrupen un centre tècnic i un centre de provisions (serveis), que també funciona com a centre hotel·er d'acollida.»

«En la seva forma més senzilla, el sector presenta diversos plans horitzontals superposats, units entre ells i a terra mitjançant elements verticals, a més d'un o diversos nusos fixos per als serveis.»

«La por a la tecnologia és reaccionària. [...] Sense l'automatització de la producció el potencial creatiu de les masses es queda en una il·lusió. A *New Babylon* la tecnologia és una condició *sine qua non*.»

«El desig de dominar la naturalesa sense l'ajuda de la tècnica és pura ficció, de la mateixa manera que és pura ficció una creació col·lectiva sense uns mitjans de comunicació adequats.»

Plataformes de la New Babylon Camps de barraques Polígons d'habitatges

LA NEW BABYLON I BARCELONA